

Ivan Neumann - text katalogu k výstavě

Rostislav Novák *Stromy*

České výtvarné umění prošlo v tomto století řadou rozličných etap, na jejichž průběh měly podstatný vliv sociálně politické proměny, jež procházely našim středoevropským prostorem. Bohužel volnému a svobodnému vývoji přálo jen málo z nich. Jedním z těch příznivějších bylo období 60. let, kdy se česká výtvarná scéna jednak vyrovnávala se zátěžemi, jež zanechala nešťastná léta 50. A vzápětí vstřebávala proud nových inspirací plynoucích z evropského a světového výtvarného umění. Mnoho z těchto nových impulzů české prostředí přijalo a velmi specifickým způsobem je rozvinulo. Obzvláště druhá polovina 60. let v relativní svobodě rozvinula specifické polohy výtvarného výrazu, jimiž mohla zpětně obohacovat profil evropské výtvarné kultury.

Tehdy vytvářelo podobu našeho umění několik generačních vrstev umělců. Zřetelně se tu ještě prosazovali umělci svými východisky spjatí s českou předválečnou a válečnou avantgardou i generace, která vyváděla české umění na přelomu 50. a 60. let z temna stalinských reglementací. Jako nejvýraznější a nejzřetelnější se jevila řada umělců, kteří přinášeli do českého prostředí impulzy strukturální i geometrické abstrakce. Toto výtvarné směřování zasáhlo velké spektrum jednotlivých autorských projevů a bylo mnohými dováděno až do vyprazdňující se preciozní manýry. Do tohoto prostředí vtrhla v polovině 60. let nová generace, která se orientovala zcela jiným způsobem. Zaujal ji převážně pop-art a nová figurace útočící na zaběhnutá životní i umělecká klíše bezprostředním ironickým gestem nastavováním šklebného zrcadla. Tyto inspirace pak vydaly v českém prostředí osobité výsledky v podobě toho, co bylo později označeno jako česká groteska.

Do tohoto ve zkratce nastíněného prostředí vstoupil s pop-artovou a neofigurativní generací i malíř Rostislav Novák. Doba mu otevřela všechny podobu výtvarného projevu vrcholící moderny, bohužel společensko politická situace nedovolila českému umění svobodně na otevřené scéně pokračovat v přirozeném rozvoji. Umění se stáhlo do soukromí ateliérů, do neoficiálních (ne)výstavních prostor, kde si uchovávalo svoji nezávislost. I tvorba Rostislava Nováka sdílela tuto změnu situace a aktivitu neoficiální scény.

Současná Novákova tvorba nepopírá svá základní východiska v uměleckých výbojích 2. poloviny 60.

let, ale zároveň je překračuje, obohacena zkušenostmi dosavadního vývoje i impulzy proměňující se situace umění času po... I v recentní tvorbě pracuje s tradičním závěsným obrazem, ale jak ukazuje řada *Stromy*, nakládá s ním velmi volně. Zcela v intencích své dosavadní tvorby zkoumá jeho možnosti za použití zdánlivě zcela protichůdných postupů a technik. Spojují se tu jak malba, tak grafické techniky, především sítotisk, fotografie i užívání barevných struktur. Jejich spojování vytváří jeden výrazový celek, v němž mohou stát jednotlivá média v opozici nebo naopak vytvářet jednotný nerozlišený celek promlouvající svou sevřeností.

Zdá se, že pro současnou Novákovu tvorbu není důležitým jen konečné dílo, artefakt, ale proces vzniku díla sám jako takřka nejintimnější neveřejná performance. Je totiž sám autorem v obraze používaných fotografií z míst jemu nejbližších, intimně známých, které zasahovaly do jeho života. Z nich pak takřka primitivním způsobem vytváří serigrafie, která vrství jako základ obrazu. Pokud užívá struktur, pak je to materiál z fotografovaných důvěrně známých míst.

Novákova řada obrazů nazvaná *Stromy* nepochybně vyvolává myšlenky na historický romantismus. Myslím, že čas, kdy to bylo po výtece označení pejorativní, jsou minulé. Dnešek je již s to pochopit sílu romantického vzepětí následujícím po chladu klasicismu, touhu dotknout se osobní citovosti tajemství lidského pobývání ve světě. Takové závany, dotek romantismu jsou dnes patrné v mnoha projevech současného umění. Snad to souvisí s jakýmsi přechodovým charakterem našeho času. V centru této zvolna obnovované citlivosti se velmi často objevuje příroda v nejrůznějších interpretacích. Není to však jen krajina, ale spíše nové hledání přírody jako komplikovaného procesu rozepjatého mezi stvořením, zrozením, proměnou i zánikem. Je to také hledání přírody jako smysluplného promlouvajícího řádu, tušené souhry, v níž by byla přítomnost člověka pochopena jako spolupracující rozumění.

Nová řada obrazů Rostislava Nováka nazvaná *Stromy*, která v logice jeho dosavadní tvorby jako by od začátku zkoumá obraz, který pro něj, jak se opět ukazuje, nemusí být nutně pouze malbou, přináší novou velmi osobní interpretaci postavení novověkého člověka před přírodou a otázkou po možnosti zrušení tohoto „před“.

Ivan Neumann

Rostislav Novák *Trees*

In this century, Czech visual art has undergone a number of distinct stages which have been substantially influenced by social and political changes affecting Central Europe. Unfortunately, only a few of them allowed free and unrestricted development. A more favourable period was the 1960s, when the Czech visual art scene was, on one hand, coming to terms with the burdens left by the unfortunate 1950s, and immediately afterward began to absorb the flow of new inspiration coming from European and international visual art. Many of these new impulses were accepted by the Czech environment and subsequently developed in very specific ways. The late 1960s in particular allowed relative freedom for the development of specific levels of visual expression which could in turn enrich the profile of European visual culture.

Our art at the time was formed by several generations of artists. Artists rooted in the Czech prewar and wartime avant-garde still made their presence felt in a distinct manner, working side by side with the generation which led Czech art out of the darkness of Stalinist regulations in the late 1950s and the early 1960s. A number of artists who brought impulses of structural and geometric abstraction to the Czech environment seemed to be the most conspicuous and prominent. This artistic orientation influenced a wide spectrum of individual expression which many artists took as far as precise but empty mannerism. In the mid-1960s this environment was invaded by a new generation with a completely different direction. It was interested primarily in Pop-Art and New Figuration attacking the trite clichés of both life and art with spontaneous ironic gesture, holding a grinning mirror. These inspirations then bore original fruit in the Czech environment in the form of what was later called the Czech grotesque.

The painter Rostislav Novák entered the above-described milieu together with the Pop-Art and New Figuration generations. The period gave him access to visual expression of culminating modernism. Unfortunately, the social and political situation did not allow Czech art to continue freely in a natural development in public. Art retreated into the privacy of studios and unofficial (un)exhibition halls where it maintained its independence. Rostislav Novák's art was also subject to the change in situation, and participated in the activities of the unofficial scene.

Novák's latest work does not deny its basis in artistic experiments of the late 1960s, but simultaneously transcends them, enriched by the experi-

ence of prior development as well as impulses of the changing situation of art in the "post" period. In his recent oeuvre Novák works with the traditional painting to be hung on the wall, but as his series *Trees* testifies he deals with it very freely. Entirely within the intentions of his previous art, he examines its possibilities, employing seemingly very contradictory methods and techniques. He combines painting and graphic techniques, above all serigraphs, but also photography and color structures. This mixture forms a semantic whole in which individual media can be in opposition to one another or, on the contrary, create a unified undifferentiated whole that speaks through its compactness.

It seems that what is significant in Novák's contemporary art is not just the final work, the artifact, but also the process of getting there as the most intimate non-public performance. Novák himself has taken photographs from places intimately known and closest to him which have impacted his life. He uses them in almost primitively structured serigraphs which are layered on top of each other, serving as a basis for painting. If any structures are used, they are photographic materials from familiar places.

Novák's series of paintings entitled *Trees* undoubtedly evokes reminiscences of Historical Romanticism. I believe that the time when this designation was by and large pejorative is gone. Today we are able to understand the power of the Romantic outburst following the Classicist chill, the desire to touch the mystery of man's sojourn in the world with personal sensitivity. Nowadays, such hints and touches of Romanticism are apparent in many expressions of contemporary art. Perhaps this is connected with the transient nature of our time. This gradually restored sensitivity is often centered around Nature in its various interpretations. This includes not only landscapes, but rather a new quest for Nature as a complex process spanning creation, birth, transformation and extinction. It is also a quest for Nature as a meaningful order speaking to us, an intangible harmony in which man's presence would be viewed as cooperating understanding.

Rostislav Novák's new series entitled *Trees*—which, within the logic of his previous art, examines the painted picture as if from the beginning which, as we later see, does not for him necessarily have to be painting—presents a new, very personal interpretation of the position of modern man in relation to Nature and the question of chances for eliminating the so-called "pre".

Ivan Neumann

Dámy a pánové,

téma přírody je v českém výtvarném umění přítomno vlastně neustále od chvíle, kdy se začalo se zrodem novověku osamostatňovat a vyhraňovat. Nejspíše se projevovalo jako obraz krajiny, přírodní scenérie, která se stává nositelem významů, obsahů, symbolů a poukazů. Někdy se její obraz tváří jako pouhé konstatování "takto je svět", jindy je oslavou stvoření a jindy znamením neproniknutelných tajemství. Toto sice mnohovrstevné, ale nezpochybňovaně přímé spojení příroda - krajina se ovšem ve 20. století značně komplikuje. Tomu, co označuje slovo příroda, fysis, natura, rozumí současnost mnohem šířeji a spleťtější. Takovou situaci dobře postihuje, když si uvědomíme, že označení pro vědy, které se zdají zcela odtažitě záležitostí čistého racia je přírodní vědy. A tak přírodou je vposledku i třeba plastový kelímek. Nakonec jsme v paradoxní situaci, že možné výsledky a následky přírodních věd musejí být dnes bedlivě sledovány, aby neohrožily přírodu. Snad i tento pocit možného ohrožení přírody přírodou, jejíž zákonitostí odkrývá nespoutaný rozum, který ji má za předmět, za cosi před sebou, tedy něco jinakého, za cosi, co nepotřebuje empatii, přivádí dnes umění stále častěji k tématu přírody jevící se opět i jako krajina nebo vegetace.

Stoupající zájem o přírodu, jak ukázala v poslední době řada výstav zkoumajících tento jev z různých pozic, prochází napříč generačními i názorovými vrstvami české výtvarné scény. Svým cyklem *Stromy*, a nejen jím, se tohoto tématu dotýká i Rostislav Novák.

Do českého výtvarného života vstoupil po polovině 60. let spolu s novofigurativní generací. Situace českého umění mu otevřela všechny podoby výtvarného projevu vrcholící moderny. Bohužel nebylo jeho generaci přáno dlouho pracovat v této otevřené atmosféře. Nicméně to byla, byť krátká, zkušenost, která podstatným způsobem určovala jeho cestu.

Současná tvorba Rostislava Nováka nezapírá svá základní východiska v uměleckých výbojích 2. poloviny 60. let, ale zároveň je překračuje zkušenostmi

dosavadní tvorby i impulzy proměňující se situace, kterou můžeme krátce naznačit slůvkem post. I nadále pracuje především s tradičním závěsným obrazem, ale nakládá s ním zcela volně. V intencích své tvorby přezkoumává jeho možnosti za použití protichůdných postupů a technik. Jejich střetávání vytváří jeden výrazový celek, v němž mohou stát jednotlivá média v opozici nebo naopak vytvářet jednotný celek oslovující svou sevřeností.

I ten, komu již mnoho neříkají jména jako Piepenhagen, Kosárek, Navrátil nebo Mařák může postřehnout zvláštní atmosféru neprostupných houštin a vegetace zcela okupujících prostor Novákových obrazů. Ta atmosféra může snad být označena jako romantická. Dnešek již takové označení nepovažuje za cosi pejorativního, je zřejmě již s to pochopit sílu romantického vzepětí, vznícené obraznosti, která hledá místo člověka v přírodě, smysl jeho pobývání ve světě - nikoliv vytříbenou spekulací, ale osobní citovostí. Rostislav Novák ovšem na obrazech tohoto, mohu-li to tak říci neoromantického znění, pracuje způsoby, které skýtá dlouhá zkušenost umění 20. století. Nejčastěji je jejich základem fotografie, zvětšovaná a přenášená serigraficky. Je pak dále proměňována vlastním maliřským gestem. Takový postup pak může být i několikrát opakován. Ačkoliv takové nakládání s obrazem nezapírá objevy, které učinil pro umění tohoto století pop-art pracující s novými technikami, často právě s fotografií, přeci je tu rozdíl v tom, že fotografický základ Novákova obrazu není jen indiferentním produktem masové komunikace, serigrafie není strojovou rozmnoženinou, ale od počátku je vše osobním, intimním a fyzickým procesem, výpovědí o riziku nezajištěně individuálního žití, o hledání vlastního situování v přírodě, která je již v každé části světa.

Děkuji za pozornost.

Ivan Neumann

Staroměstská radnice
4. srpna 1999